

РУХОВІ ПОРУШЕННЯ ТА УСКЛАДНЕННЯ ПРИ ЛІМФОСТАЗІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДО ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Ольга Бас, Соломія Копитко

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна*

Актуальність. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (2015), понад 300 млн осіб у всьому світі страждають від лімфатичних набряків різної етіології, 10% населення світу від лімфатичних набряків кінцівок. Переважна більшість це особи працездатного віку (до 90%), що об'єднує їх у групу соціальної значущості. Лімфостаз – патологічний симптомокомплекс виникає в наслідок порушення циркуляції лімфи по лімфатичних судинах унаслідок різних причин. Характеризується стійким набряком руки, ноги, тулуба або обличчя, рідше зовнішні статеві органи [1], з подальшим фіброзом шкіри та підшкірної клітковини. Лімфостаз є хронічним станом, який можна лише контролювати, але навряд чи повністю вилікувати [2], тому ключовим залишається стабілізація стану пацієнта.

Мета – проаналізувати клінічні прояви та рухові порушення від лімфостазу, які є причиною звернення пацієнтів до фахівця фізичної терапії.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, порівняння та узагальнення наукової і методичної літератури.

Виклад основного матеріалу. Існує велика кількість класифікацій лімфостазу, найчастіше застосовують класифікації з урахуванням клінічних проявів, термінів або причин виникнення. Лімфостаз поділяють на первинний і вторинний. Первинний виникає внаслідок вроджених дефектів лімфатичної системи, а саме дисплазії лімфатичних судин або вузлів. Вторинний лімфатичний набряк – хронічний, повільно прогресуючий стан, виникає внаслідок хірургічної травми, променевої терапії, інфекції тощо [1, 2]. Також виокремлюють комбіновані форми: флеболімфостаз – поєднання лімфатичного набряку з венозною недостатністю; ліполімфостаз – виникає на тлі ідіопатичних циклічних набряків у жінок, ревматоїдного артриту, різних ангіодисплазій.

Лімфостаз верхньої кінцівки може виникнути після радикальної мастектомії, підпахвової, підключичної, підлопаткової лімфаденектомії, яка

супроводжується перетинанням лімфатичних судин. Після хірургічного лікування ймовірність виникнення лімфатичного набряку становить 20%. Лімфатичні вузли і судини, які були пошкоджені або видалені, не можуть бути замінені, тому шляхи лімфатичного дренивання зменшуються або змінюються, що призводить до застою лімфи в навколишніх тканинах. Висока концентрація білка діє як активатор хронічного запалення, оскільки надмірна кількість білка створює живильне середовище для патогенних мікроорганізмів, призводить до розвитку вторинної інфекції та до збільшення набряку [2]. Інфікування післяопераційної рани, гнійно-некротичні ускладнення, розходження країв рани впливають на розвиток набряку. Тривала лімфорей викликає ураження основних лімфатичних колекторів, унаслідок чого виникає лімфатична недостатність у ранні періоди після операції. Скупчення рідини у великих кількостях призводить до інфікування рани, некрозу шкіри, розходження країв рани, що спричиняє розвиток лімфостазу. Ранні симптоми лімфатичного набряку містять важкість кінцівки, напруженість, оніміння, слабкість в кінцівці. Здебільшого функціональне обмеження полягає у набряку руки або ноги з наступним виникненням ускладнень, наприклад такої інфекції, як бешіха, лімфангіту і целюліту. Післяопераційна променева терапія – ще одна причина розвитку виникнення лімфатичного набряку. При поєднанні радикальної мастектомії з променевою терапією набряк верхньої кінцівки виникає біль, ніж у 70% випадків. Клінічні прояви лімфатичного набряку можуть розвиватися впродовж 8–15 місяців після променевої терапії. Також причиною розвитку лімфатичних набряків кінцівок після мастектомії є адьювантна хіміотерапія.

Фізичні зміни, які супроводжують стан, створюють труднощі, пов'язані з роботою, домогосподарством і навіть самообслуговуванням у важких випадках. Психологічний стан може мати величезний вплив на якість життя пацієнта, оскільки лімфатичний набряк є хронічним захворювання і лише його симптоми можна контролювати без можливості вилікуватися [3]. Розвиток лімфостазу призводить не лише до структурних змін у тканинах, порушень імунологічного статусу та лімфангіогенезу, а до некомпенсованого навантаження на лімфообіг у судинах та вузлах, які залишилися неушкодженими. Лікування спрямоване на активізацію інших здорових частин лімфатичної системи та запобігання подальших ускладнень. Терапевтичні підходи можуть зменшити набряк, відновити форму і запобігти запальним явищам [2,3].

Висновок. Пацієнти з лімфостазом становлять категорію важких хворих, яким доводиться лікуватися довго і часто безуспішно. Необхідно відзначити, що онкологи і лікарі часто не проявляють належної уваги до профілактики й лікування лімфостазу у людей з онкологічними захворюваннями. Важливе більш глибоке розуміння патогенезу лімфатичного набряку для виявлення патогенетично обґрунтованих методів діагностування, профілактики і лікування захворювання. Однак найважливішим етапом пожиттєвого супроводу таких пацієнтів є фізична терапія, яка дає змогу зменшити, призупинити, а в деяких випадках усунути усі прояви лімфостазу. На сьогодні є багато засобів фізичної терапії, комплексне використання яких забезпечує пацієнтам добрий результат та поліпшити якість життя.

Список використаних джерел

1. Catherine L. Ly, Raghu P. Kataru, Babak J. Mehrara. Inflammatory Manifestations of Lymphedema // *Int. J. Mol. Sci.* – 2017. – Vol. 18(1). – P. 171.
2. Florina Ojoga, Brandusa Mitoiu. The rehabilitation management of lymphedema // *Balneo Research Journal.* – 2015. – Vol. 6(2). – P. 75–78.
3. Translation and Validation of the Turkish Version of Lymphedema Quality of Life Tool (LYMQOL) in Patients with Breast Cancer Related Lymphedema / Yeşim Bakar, Alper Tuğral, Özlem Özdemir, Elif Duygu, Ümmügül Üyetürk // *Eur J Breast Health.* – 2017. – Vol. 13. – P. 123–128.